

JORNADA TÈCNICA SOBRE:

*Gestió eficient de l'aigua a l'espai urbà. Prevenció de riscos
de legionel·losi*

RESUM PONÈNCIA:

Legislació actual. Què preveu.

*Sra. Mireia Vallès i Camps.
Tècnica Jurista de Salut Pública i Consum
Diputació de Barcelona*

LEGISLACIÓ ACTUAL. QUÈ PREVEU.

Hi ha un gran ventall de normes que tenen incidència, si més no indirecta, en la prevenció de riscos per la legionel·la, entre elles es pot destacar les següents:

- Reial Decret 1138/1990, de 14 de setembre, pel qual s'aprova la Reglamentació tenicosanitària per a l'abastament i el control de la qualitat de les aigües de consum públic.
- Reial Decret 1751/1998, de 31 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament d'instal·lacions tèrmiques en els edificis (RITE) i les seves instruccions tècniques complementàries (ITE) i es crea la Comissió Assessora per a les Instal·lacions Tèrmiques dels Edificis. Dins del RITE hi ha la norma UNE 100030:2001 "Guia per a la prevenció de la Legionella en instal·lacions"
- Reial Decret 664/1997, de 12 de maig, sobre la protecció dels treballadors contra els riscos relacionats amb l'exposició a agents biològics durant el treball.
- Reial Decret 3099/1977, de 8 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament de seguretat per a plantes i instal·lacions frigorífiques i en altres normes del camp de la seguretat industrial.

Ara bé, actualment existeixen i són vigents a Catalunya dues normes que regulen específicament la prevenció per riscos per legionel·la. A nivell estatal hi ha el Reial Decret 909/2001, de 27 de juliol, pel Ministeri de Sanitat i Consum, pel que s'estableixen els criteris higiènic-sanitaris per la prevenció i el control de la legionel·losi (BOE nú. 180-2001, 28-07-2001). A nivell autonòmic, el Departament de Sanitat i Seguretat Social de la Generalitat va aprovar més recentment el Decret 15/2002, de 28 de maig, pel qual s'estableixen les condicions higiènic-sanitàries per la prevenció i el control de la legionel·losi (DOGC nú. 3652-2002, 07-06-2002.). Serà aquest últim el que es constitueix en l'objecte principal d'estudi.

L'esmentat Decret s'aprova amb l'objectiu de complementar el que estableix el Real Decret estatal 909/2001, que té la consideració de norma bàsica en aquesta matèria.

1. ÀMBIT D'APLICACIÓ

El seu àmbit d'aplicació (article 2) vol abastar totes les instal·lacions susceptibles de convertir-se en focus de propagació de la malaltia: aquelles que utilitzin aigua en el seu funcionament, produeixin aerosols, i es trobin ubicades a edificis d'ús col·lectiu o industrials. Des del punt de vista de la salut comunitària són particularment rellevants les estructures que generen aquests aerosols en zones concorregudes.

2. CLASSIFICACIÓ INSTAL·LACIONS

Ara bé, un cop establert el seu àmbit d'aplicació, distingeix entre instal·lacions de alt i baix risc i les de risc en teràpia respiratòria. Les instal·lacions directament enunciatedes són:

- **Alt risc:**
 - a) Les que afecten a l'ambient exterior dels edificis: torres de refrigeració i els condensadors evaporatius.
 - b) Les que afecten l'interior dels edificis: humidificadors que generen aerosols i els equips similars de refredament de l'aire per pulverització.
 - c) Sistemes d'aigua sanitària calenta i freda (xarxa, dipòsits, acumuladors, calderes, escalfadors, cisterna, pous) dels centres hospitalaris i de les instal·lacions d'ús col·lectiu que disposin de dutxes (presons, saunes, etc.)
 - d) Les termals.
 - e) Banyeres d'hidromassatge i piscines climatitzades amb moviment.

- **Baix risc:**
 - a) Fonts ornamentals.
 - b) Sistemes urbans de reg per aspersió.
 - c) Elements de refrigeració per aerosolització a l'aire lliure.
 - d) Sistemes d'aigua contra incendis.
 - e) Sistemes d'aigua sanitària, freda i calenta, no previstos a l'article 2.2.c)
 - f) Conductes d'aire condicionat.

- **Risc en teràpia respiratòria:** equips d'aquest tipus de teràpia, respiradors, nebulitzadors i altres que entrin en contacte amb les vies respiratòries. Aquests es troben habitualment en centres sanitaris.

S'exclouen del seu àmbit d'aplicació les instal·lacions que estiguin ubicades en habitatges dedicats exclusivament a aquest ús.

3. RESPONSABILITAT

Quant a la responsabilitat, l'article 3 estableix clarament que el titular de la instal·lació és el responsable de complir el Decret. En aquest sentit, haurà de aplicar (i/o contractar) els programes de manteniment, neteja i desinfecció de les instal·lacions i verificar la seva eficàcia.

En el cas que es contracti una empresa externa haurà d'estar inscrita al Registre oficial d'establiments i serveis plaguicides. Els productes utilitzats hauran d'estar autoritzats pel Ministeri de Sanitat i Consum i pel que fa al sistema d'aigua sanitària, els desinfectants hauran de complir la normativa sanitària d'aigües de consum públic (Art.11).

Aquesta responsabilitat no s'eximeix mitjançant la contractació d'un servei extern, per la qual cosa el titular de la instal·lació respondrà directament del compliment d'aquesta normativa i de qualsevol propagació de legionel·la que les seves instal·lacions puguin produir.

4. OBLIGACIONS TITULARS INSTAL·LACIONS

Al llarg del Decret es recullen tota una sèrie d'obligacions que els titulars de les instal·lacions han de complir.

Així, les operacions de manteniment i neteja previstes es faran d'acord amb les disposicions previstes al R.D. 1751/1998, de 31 de juliol: Reglament d'instal·lacions tèrmiques als edificis (RITE) i les seves instruccions tècniques complementàries (ITE) i el R.D. 3099/1977, de 8 de setembre: Reglament de seguretat per plantes i instal·lacions frigorífiques i en altres normes del camp de la seguretat industrial (Art. 6.3).

Per altra banda, el personal que realitzi tractaments per a la prevenció de la legionel·losi, a instal·lacions de alt o baix risc, ha de disposar d'un nivell de coneixements suficients per l'esmentada tasca i el responsable de la instal·lació ha de disposar de la documentació que acrediti la formació impartida.

A més d'aquestes exigències referents a la normativa a aplicar en les operacions de manteniment i neteja i a la formació del personal que realitzi el tractament, que són comunes a tots els titulars de les instal·lacions afectades per aquest Decret, es poden diferenciar les exigides als titulars de instal·lacions d'alt risc i baix risc.

✓ INSTAL·LACIONS ALT RISC

a) En el cas de les torres de refrigeració i condensadors evaporatius:

- S'hauran de notificar a l'ajuntament en el termini d'un mes des de l'inici de funcionament, el seu nombre, característiques i modificacions que afecten al sistema, seguint el model de l'annex 1. (Art. 4).
- Si aquestes es troben en activitats subjectes a autorització i/o llicència ambiental, en la documentació de l'expedient s'haurà d'integrar la corresponent a l'acreditativa de les condicions del present Decret, i en el procediment d'autorització, a més, es requerirà un informe del Departament de Sanitat i Seguretat Social (Disposicions Addicionals 1 i 2).

b) A les noves instal·lacions i a les reformes i modificacions de les existents, pel que respecte a la xarxa d'aigua sanitària i a les torres de refrigeració, el Decret estableix un sèrie de mesures a tenir en compte. Es donen criteris dirigits a la utilització de materials susceptibles de ser desinfectats en cas necessari, a evitar aquells materials i temperatures que afavoreixin el creixement de la legionel·la, a facilitar l'accessibilitat dels equips per la seva neteja i desinfecció i a evitar la vessada d'aerosols en zones transitades.(Art. 5).

c) Estan subjectes a normes d'autocontrol basades en el sistema d'anàlisi de perills i punts de control crític, exigint-se, de cada instal·lació, el plànol, actualitzat, i els programes de manteniment, neteja, desinfecció preventiva i/o en continu i tractament de l'aigua, amb

uns continguts mínims per cadascun d'ells. Així mateix, en els sistemes d'aigua sanitària, les torres de refrigeració, els condensadors evaporatius i banyeres d'hidromassatge, els programes de manteniment, neteja i desinfecció, s'hauran d'ajustar a la normativa vigent o protocols fixats.(Art. 6.1)

- d) Hauran de disposar d'un **registre de les operacions** de manteniment, neteja i desinfecció, exigint-se un anotacions mínimes sobre les operacions i les analítiques realitzades. La signatura serà doble: responsable tècnic i titular; i, aquest registre estarà a disposició de persona autoritzada (Art.7).
- e) Estan subjectes a **revisió periòdica**: bianual en el cas de les torres de refrigeració, condensadors evaporatius i instal·lacions que afecten a l'interior dels edificis; cada quatre anys, els sistemes d'aigua sanitària calenta i freda dels centres hospitalaris i de les instal·lacions d'ús col·lectiu que disposin de dutxes, instal·lacions termals, banyeres hidromassatge i piscines climatitzades en moviment. La revisió es farà sobre les instal·lacions, els programes d'autocontrol i el registre d'operacions, per entitats o serveis autoritzats a l'efecte i s'acreditarà mitjançant certificat (Art.16), el qual s'haurà de conservar a disposició dels serveis d'inspecció. (Art.21)
- Quan en la revisió es detecti l'existència d'irregularitats, la persona titular de la instal·lació haurà de corregir i sol·licitar una nova inspecció (Art.21).
- f) En els **centres i serveis d'hospitalització**, afegeix altres mesures a més de les assenyalades, distingint entre el supòsits de prevenció i el de presència de la bactèria. En el primer cas, s'ha de fer un mostratge de legionel·la de la xarxa d'aigua sanitària amb una periodicitat mínima anual i el servei de manteniment ha de posar en coneixement a la comissió d'infecció qualsevol incident a la xarxa d'aigua (Art. 13). En el segon cas, s'instal·larà un tractament complementari de desinfecció de la xarxa d'aigua calenta en zones de malalts d'alt risc: si hi ha hagut antecedents confirmats s'ha de desinfectar la xarxa; ni no n'hi ha hagut, s'ha de fer vigilància epidemiològica de pneumònia nosocomial i proves diagnòstiques en tots els casos d'aquesta (Art. 14).

✓ INSTAL·LACIONS BAIX RISC

- a) S'hauran d'aplicar programes d'autocontrol basats en el sistema d'anàlisi de perills i punts de control crític que incloguin com a mínim actuacions de manteniment, neteja, i si s'escau, desinfecció preventiva i/o en continu(Art. 6.2).
- b) S'hauran de netejar i desinfectar periòdicament els elements on es pugui produir estancament d'aigua i siguin susceptibles de produir aerosols (Art. 6.2).

5. FORMACIÓ DEL PERSONAL QUE REALITZA TRACTAMENTS

El Decret dedica tres articles, del 8 al 10, a la formació del personal que realitza tractaments a les instal·lacions. Aquesta pot ser impartida per la pròpia empresa titular de la instal·lació o per entitat o servei autoritzat.

Per poder impartir la formació s'ha de sol·licitar l'homologació dels cursos a l'institut d'Estudis de la Salut.

Totes les empreses que imparteixin formació hauran d'expedir certificats individuals que acreditin el grau d'aprofitament. Aquests certificats tenen una validesa de 10 anys.

6. ENTITATS O SERVEIS DE REVISIÓ

Pel que fa a la regulació relativa a les entitats o serveis facultades per realitzar revisions periòdiques (art. 17 a 23), cal destacar els següents punts:

- a) L'autorització per realitzar les activitats de revisió té una vigència màxima de cinc anys (Art. 18).
- b) Si el servei de revisió constata deficiències que no s'han corregit ho posarà en coneixement dels serveis d'inspecció de l'ajuntament (Art. 20.2).
- c) Un dels exemplars del certificat de revisió que expedeixi l'ha de trametre a l'ajuntament del municipi on es trobi la instal·lació (Art. 21).

- d) Semestralment els serveis de revisió han de remetre a l'òrgan territorial corresponent del departament de Sanitat, el llistat de les instal·lacions revisades (Art. 20.4).

7. FUNCIO INSPECTORA

Quant la **competència** de la funció inspectora, el Decret distingeix entre les instal·lacions d'alt i baix risc. Pel que fa a les primeres, la podran fer els serveis tècnics del Departament de Sanitat i Seguretat Social i els ajuntaments de manera coordinada, i en cas de brot epidèmic correspondrà al Departament de Sanitat i Seguretat Social que haurà de comptar amb la col·laboració dels ajuntaments.

Pel que fa a les instal·lacions de baix risc correspon als serveis d'inspecció dels ajuntaments (Art.24.1).

Dins de la llista oberta d'**actuacions** que se li atorguen a la inspecció, cal destacar la possibilitat d'ordenar l'aplicació de les mesures de tractament de xoc. L'aplicació d'aquest tractament només serà obligatòria quan ho determinin els serveis d'inspecció del Departament de Sanitat i Seguretat Social o dels ajuntaments (Art. 24.2 i 3)

Quan al **procediment de la presa de mostres** oficials, s'ha de tenir en compte que es tractarà d'un únic exemplar i que es farà per un inspector/a mitjançant una acta formalitzada davant del titular de la instal·lació o en últim cas, qualsevol treballador de l'empresa, testimoni o finalment amb la intervenció de més d'un representant de l'Administració. Les analítiques es faran en laboratoris oficials o privats acreditats a l'efecte, i l'interessat podrà assistir amb un perit de part o en cas contrari suposarà l'acceptació del resultat (Art.25).

8. REGIM SANCIONADOR

El Decret ens remet, en relació a les infraccions sancionables a l'establert a la Llei 14/1986, de 25 d'abril, general de sanitat (art. 32 a 36), tipificant les infraccions en lleus, greus i molt greus (Art. 27) i establint els criteris per a la graduació.

Quant a òrgans sancionadors, atorga la competència en atenció a l'import de la sanció, diferenciant entre els municipis de menys de 25.000 habitants (fins a 12.020 euros) i els de més de 25.000 habitants (fins a 30.051 euros).

La incoació dels expedients correspon al mateix òrgan sancionador i té que existir comunicació entre les administracions.

Finalment, destacar la possibilitat de aplicar mesures cautelars, que com reitera el Decret, no tenen caràcter de sanció i deixar constància que el termini d'un any, establert en les Disposicions transitòries 1 i 2, finalitza el 8 de juny d'enguany.